

FICIL
RAISE THE BAR!

Nostāja Nr. 9

Ārvalstu investoru padomes Latvijā nostāja attiecībā uz intelektuālā īpašuma tiesību veicināšanu un aizsardzību

2021. gada 16. septembrī

Kopsavilkums

Intelektuālā īpašuma tiesībām (IĪT) ir būtiska nozīme, lai sekmīgi varētu attīstīties IKT un citas ar zinātni un tehnoloģijām saistītās nozares, kas mūsdienās ir straujāk augošie ekonomikas segmenti. Eiropas Savienības Intelektuālā īpašuma biroja dati liecina, ka IĪT intensīvās nozares Latvijā rada apmēram 29 % darbavieta un veido 42,7 % no valsts saimnieciskās darbības.¹ 2016. gadā Latvija par 30 % atpalika no Eiropas Savienības vidējiem rādītājiem, vērtējot pēc IĪT intensīvo nozaru radītā iekšzemes kopprodukta (IKP). Spriežot pēc 2019. gada datiem, tagad Latvija ir sasniegusi pārējo ES valstu līmeni. Šis ir strauji augošs ekonomikas segments, bet Latvijas tiesību sistēma vēl aizvien cenšas tikt tam līdzī.

Tā kā IĪT intensīvo sektoru nozīme pieaug, ir svarīgi nodrošināt vidi, kurā:

- 1) esošo investoru tiesības tiek labi aizsargātas un taisnīgi līdzsvarotas ar citu ieinteresēto pušu tiesībām;
- 2) šo nozaru izaugsmi var veicināt ar starptautiski konkurētspējīgu tiesisko regulējumu.

Jānorāda, ka visas specializācijas jomas, kas minētas Latvijas Nacionālās industriālās politikas pamatnostādnes 2021.–2027. gadam, ir IĪT intensīvās nozares.² Lai gan digitālā ekonomika un tehnoloģiju attīstība rada jaunas uzņēmējdarbības iespējas, tām līdzī nāk jauni izaicinājumi IĪT aizsardzības jomā. Ilgtspējīga ilgtermiņa attīstība šajās nozarēs prasa atbilstošu IĪT aizsardzības regulējumu, kas veicina inovācijas un garantē noteiktību investoriem.

¹ <https://euipo.europa.eu/ohimportal/en/web/observatory/ip-in-europe>

² <https://likumi.lv/ta/id/321037-par-nacionalas-industrialas-politikas-pamatnostadnem-20212027-gadam>

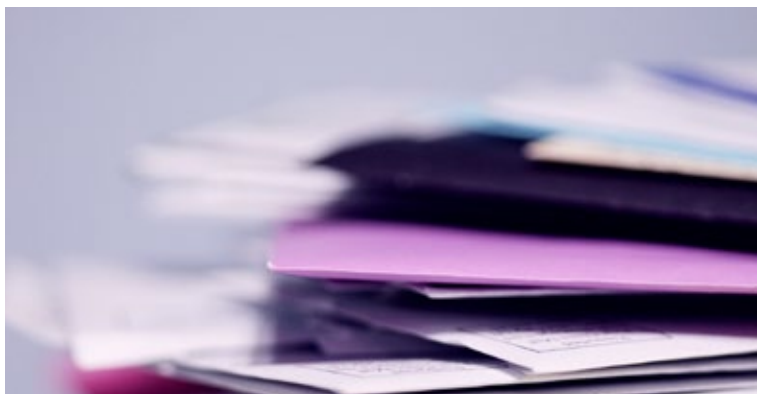
Šajā dokumentā Ārvalstu investoru padome Latvijā (turpmāk – FICIL) iezīmē četras rekomendāciju sadaļas. Pirmkārt, IĪT politikas jautājumi šobrīd tiek pārvaldīti ļoti sadrumstaloti. FICIL mudina valdību šo sistēmu pārskatīt un centralizēt politikas veidošanu un atbildību par noteikto mērķu sasniegšanu. Otrkārt, šajā FICIL nostājā minētas rekomendācijas IĪT piemērošanas stiprināšanai ar tādiem līdzekļus kā noteikumi attiecībā uz pierādījumiem, advokāta palīdzības samaksas atlīdzināšana u. c. Treškārt, FICIL uzsver, ka Latvija ir viena no nedaudzajām valstīm, kas nepiedāvā alternatīvu tiesvedībai nelikumīgas kibertelpas aizņemšanas (*cybersquatting*) lietās. FICIL iesaka šādos gadījumos iesaistīt šķīrējtiesu. Ceturtkārt, FICIL uzsver nepieciešamību pēc taisnīga līdzsvara starp autoriem, tiesību subjektiem un ar autortiesībām aizsargāto darbu lietotājiem. FICIL norāda, ka 1999. gada Autortiesību likums paredz nepamatoti plašas autora personiskās tiesības, tādējādi negatīvi ietekmējot noteiktību attiecībā uz investīciju vidi Latvijā. Uzmanība jāpievērš Digitālā vienotā tirgus direktīvas transponēšanai, jo investorus satrauc, ka Kultūras ministrijas ierosinātās prasības par ziņošanu nevajadzīgi apgrūtinās visus Latvijas uzņēmumus, kuru darbinieki rada jebkāda veida darbu, tostarp nodarbojas ar programmēšanu, plānu izstrādi vai mārketinga materiālu izveidi.

Saturs

02

Kopsavilkums

04

Rekomendācijas

05

Rekomendāciju pamatojums

Rekomendācijas

Intelektuālā īpašuma tiesību politikas pārvaldība

Lai veicinātu intelektuālā īpašuma radīšanu, aizsardzību un komercializāciju, nepieciešams pārskatīt intelektuālā īpašuma tiesību politikas pārvaldību. Šobrīd IĪT jautājumi atrodas Kultūras ministrijas, Tieslietu ministrijas un Ekonomikas ministrijas pārziņā. Šāda sadrumstalotība apgrūtina ilgtermiņa politikas izstrādi un īstenošanu, kā arī kaitē Latvijas konkurētspējai.

Intelektuālā īpašuma tiesību piemērošana

Civilprocesa likumam jāatbilst faktiskajiem izaicinājumiem, kādus rada taisnīga un efektīva intelektuālā īpašuma tiesību piemērošana. Latvijas realizētajā ES Direktīvas par intelektuālā īpašuma tiesību piemērošanu likumdošanā transponēšanā ir konstatējamas nepilnības. Piemēram, ir jāpārskata pierādījumu noteikumi intelektuālā īpašuma strīdos, jo īpaši saistībā ar tiesībām uz informāciju. Šobrīd procesa dalībniekiem un tiesām nav pilnīgas juridiskās noteiktības par tiesību normām. Otrs iemesls bažām ir pārmērīgi zemie atlīdzināmie izdevumi advokāta palīdzības samaksai, kas tiek atlīdzināti pusei, kuras labā taisīts spriedums civiltiesiskos strīdos par IĪT. Tas iedrošina IĪT pārkāpējus un ir pretrunā ar ES tiesību aktiem. Trešais uzlabojamais aspekts ir pagaidu tiesiskās aizsardzības līdzekļi.

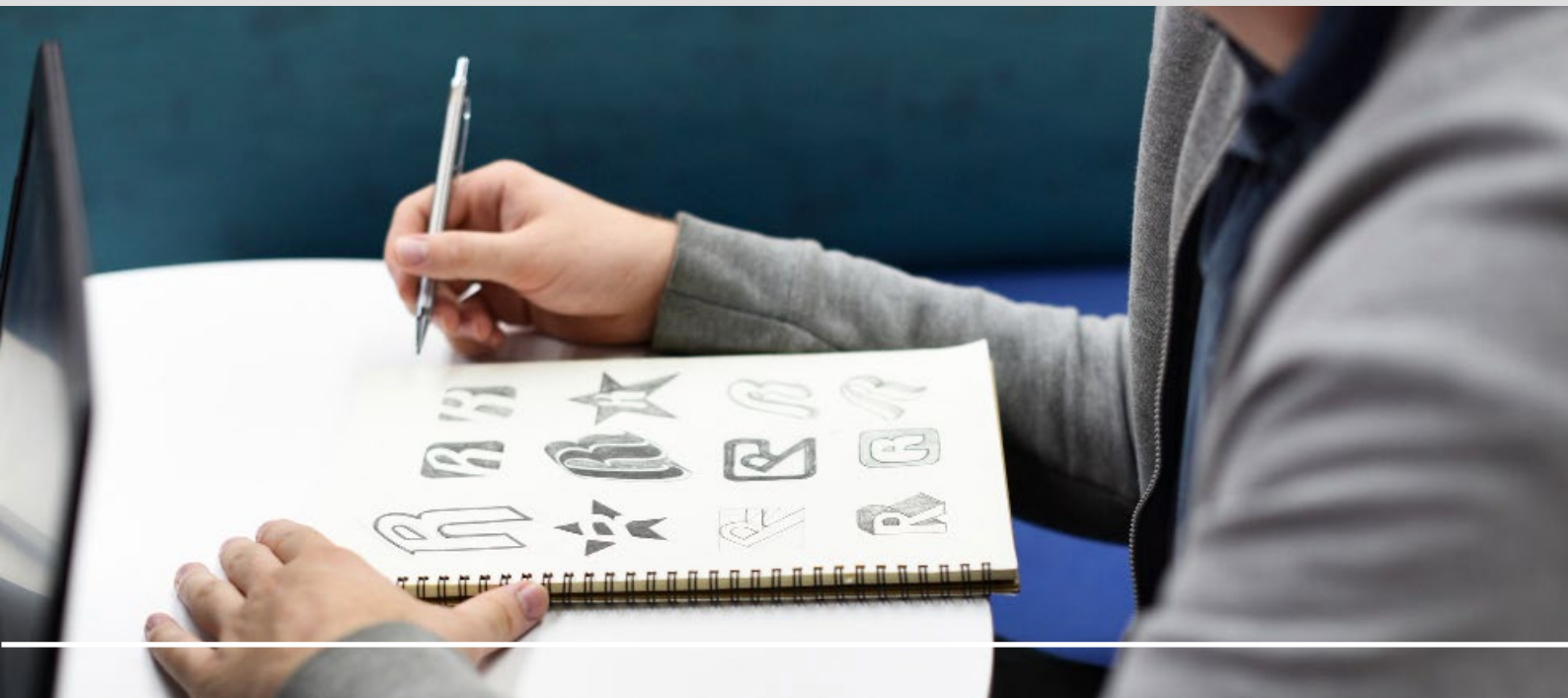
Domēna nosaukuma strīdu izšķiršana

Latvijai jāievieš prakse nelikumīgas kibertelpas aizņemšanas (cybersquatting) strīdus, kas saistīti ar augstākā līmeņa domēna ".lv" lietošanu, izskatīt šķīrējtiesā. Šobrīd Latvija ir viena no nedaudzajām valstīm, kas tiesību subjektiem piedāvā tikai tiesas ceļā celt prasību pret personām, kas reģistrē domēna nosaukumus ar negodprātīgu nolūku, lai tos pēc tam

pārdotu, neatbilstoši izmantotu tīmekļa datplūsmas virzībai vai krāpnieciskām shēmām. Ievērojot to, ka domēna nosaukumi tiek reģistrēti gandrīz nekavējoties, tiesu sistēma šādu strīdu izšķiršanai ir slikti piemērota gan attiecībā uz laiku, gan zināšanām. Šķīrējtiesa ir vispārātzīta kā efektīva, nedārga un taisnīga alternatīva.

Autortiesību likuma grozījumi un Digitālā vienotā tirgus direktīvas transponēšana

Lai nodrošinātu godīgu līdzsvaru starp autoriem, tiesību subjektiem un ar autortiesībām aizsargāto darbu lietotājiem, Autortiesību likumā nepieciešams izdarīt grozījumus, jo īpaši precizējot neskaidrās un pārmērīgi plašās personiskās tiesības. Šobrīd likums jebkuram autoram pat tad, ja viņš ir darbinieks vai rada darbu saskaņā ar līgumu, atļauj iebilst pret izmaiņām darbā vai darbu pilnībā atsaukt. Tas rada lielu risku un neskaidrību un ierobežo investīciju piesaisti. Šāda autoru aizsardzība pārsniedz Latvijas starptautiskās saistības un tiesību normas citās Eiropas valstīs. Tas kaitē uzņēmējdarbībai kopumā un jo īpaši tādām būtiskām nozarēm kā nekustamā īpašuma attīstība, ražošana un informācijas tehnoloģijas. Turklāt Latvija šobrīd izstrādā tiesību aktus, lai nacionālajā regulējumā transponētu Direktīvu 2019/790 (DSM). FICIL uztrauc tas, ka konkrēti projekta panti ir pretrunā ar direktīvas mērķi, jo tie nesekmēs tiesību atzīšanu, bet gan ievērojami apgrūtinās tiesības, nosakot uzņēmumiem papildu administratīvo slogu.

Rekomendāciju pamatojums

Intelektuālā īpašuma tiesību politikas pārvaldība

Lai veicinātu intelektuālā īpašuma radīšanu, aizsardzību un komercializāciju, ir jāpārskata intelektuālā īpašuma tiesību politikas pārvaldība. Šobrīd IĪT jautājumi atrodas Kultūras ministrijas (autortiesības), Tieslietu ministrijas (patenti, preču zīmes, dizainparaugi) un Ekonomikas ministrijas (inovācija) pārziņā. Šāda sadrumstalotība apgrūtina ilgtermiņa politikas virzienu īstenošanu.

Latvijas valdība par savas politikas mērķiem vairākkārt ir noteikusi intelektuālā īpašuma radīšanu, aizsardzību un komercializāciju, pēdējo reizi 2015.-2020. gada plānošanas periodam.³ Inovatīva un ecoefektīva ekonomika minēta kā prioritāte arī Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģijā līdz 2030. gadam.⁴ Atbildot uz jautājumu, kā šādas fundamentālas pārmaiņas īstenot, Pasaules Intelektuālā īpašuma organizācija 2017. gadā sagatavoja ekspertu ziņojumu par Latvijas intelektuālā īpašuma politikas pārvaldību.⁵ Ziņojumā ieteikts izveidot vienotu valsts iestādi, kas būtu primāri atbildīga

par visiem intelektuālā īpašuma veidiem un kuras kompetencē ietilptu politikas veidošana, nevis tikai reģistrācija. Tolaik Ministru kabinets šo ierosinājumu noraidīja, tā vietā dodot priekšroku esošo situāciju nemainīt un izdarīt vien niecīgas izmaiņas, piemēram, pārdēvēt Patentu bibliotēku.

Atzīstot problēmas, kādas izraisa intelektuālā īpašuma radīšana un komercializācija, un ekonomisko nepieciešamību pēc vienotas institūcijas pieaugošas konkurences tirgū, pēdējos desmit gados citas Eiropas valstis ir izveidojušas vienotus intelektuālā īpašuma birojus. Kā piemērus var minēt Beļģiju, Horvātiju, Ungāriju, Lihtenšteinu, Maltu un Slovēniju. Vienoti intelektuālā īpašuma biroji ir nodibināti arī ārpus Eiropas, piemēram, Apvienotajā Karalistē un Singapūrā. Turklāt pat vairāk nekā puse no ES valstīm, kurās šādi biroji nav izveidoti, ir izlēmušas intelektuālo īpašumu nodot tās ministrijas pārziņā, kas ir atbildīga par ekonomiku un

³ <https://likumi.lv/ta/id/293578-par-konceptualo-zinojumu-par-intelektuala-ipasuma-aizsardzibas-un-parvaldibas-sistemu-latvijas-republika>

⁴ https://www.pkc.gov.lv/sites/default/files/inline-files/LIAS_2030_en_0.pdf

⁵ <https://likumi.lv/ta/id/293578-par-konceptualo-zinojumu-par-intelektuala-ipasuma-aizsardzibas-un-parvaldibas-sistemu-latvijas-republika>

tirdzniecību, tādējādi atspoguļojot intelektuālā īpašuma nozīmi saimnieciskajā darbībā un ekonomikas izaugsmē.

FICIL aicina valdību uz izlēmīgu rīcību, lai uzlabotu intelektuālā īpašuma pārvaldību Latvijā. Uzņēmējiem, investoriem un autoriem ievērojami palīdzētu vienas institūcijas izveide, kurā varētu saņemt informāciju par visām intelektuālā īpašuma formām un nodrošināt reģistrāciju inovāciju aizsardzībai. Šāda iestāde veicinātu inovācijas privātajā sektorā un palīdzētu arī izmantot valsts pētniecības un inovācijas kapacitātes komerciālo potenciālu. Intelektuālā īpašuma politika jāizstrādā iestādei, kam ir pilnvaras un zināšanas, lai virzītu Latviju nākotnē. Intelektuālais īpašums ir būtisks Latvijas konkurētspējai uz zināšanām balstītā nākotnes ekonomikā, kam jāatspoguļojas arī institucionālā darbībā.

Intelektuālā īpašuma tiesību piemērošana

2021. gadā FICIL intelektuālā īpašuma aizsardzības darba grupa aptaujāja advokātus, kas šobrīd aktīvi darbojas intelektuālā īpašuma jomā. Kopējais respondentu skaits bija 16. FICIL piekrīt šīs aptaujas rezultātiem un mudina valdību veikt pasākumus līdzsvara atjaunošanai, jo šobrīd svaru kausi stingri nosveras par labu tiem, kuri pārkāpj likumu un neievēro tiesas rīkojumus.

Aptaujas rezultāti liecina, ka 64,29 % respondentu ir saskārušies ar grūtībām intelektuālā īpašuma tiesību aizsardzības lietās, lūdzot nodrošināt pierādījumus

vai pieprasot iesniegt pierādījumus. Tikai 35,71 % respondentu nav sastapušies ar grūtībām. Kā šķērslis salīdzinoši bieži minēta tiesu nevēlēšanās apstiprināt lūgumus iesniegt pierādījumus vai informāciju gadījumos, kad pretējā puse atsauca uz komercnoslēpuma aizsardzību. Īpaši spilgti šis šķērslis izpaužas, lūdzot iesniegt informāciju par pārkāpēja piegādātājiem vai izplatīšanas ķēdi. Turklāt respondenti norādīja, ka saudzīgās procesuālās sankcijas dažus atbildētājus iedrošina neievērot tiesas rīkojums par informācijas sniegšanu. Atbildēs minētas arī tādas problēmas kā lēna un apgrūtināša saziņa ar tiesām, grūtības precīzi noteikt, kādi finanšu dati ir pieprasāmi un par kādu periodu, kā arī nespēja kontrolēt otra procesa dalībnieka datu izvēli pirms to iesniegšanas.

Tāpat 60 % respondentu ir sastapušies ar grūtībām intelektuālā īpašuma aizsardzības lietās, kas saistītas ar zaudējumiem. Šie respondenti vērsa uzmanību uz tādām problēmām kā zaudējumu aprēķināšana un apgrūtinātais slogs pierādīt zaudējumu apmēru. Kā galvenais iemesls šādi situācijai tika minēts vienotu aprēķina kritēriju un vadlīniju trūkums. Turklāt respondenti uzskata, ka tiesas pašas vadās pēc neskaidriem un atšķirīgiem zaudējumu aprēķināšanas kritērijiem. Tāpat tika norādīts, ka tiesas piespriests atlīdzinājums nav zaudējumu pierādīšanai vērtīgo pūliņu vērts. FICIL darba grupas ieskatā likumā ir jāparedz lielāka aizsardzība cietušajai pusei lietās, kurās apzināti pārkāptas intelektuālā īpašuma tiesības. Šādos gadījumos, piemēram, papildus licences maksai būtu jāatlīdzina arī pārkāpēja negodīgi gūtā peļņa.

IĻT lietās jāievieš naudas sods vai pat kriminālatbildība gadījumiem, kad procesa dalībnieks nepilda tiesas rīkojumu, neiesniedzot prasītos pierādījumus. Likumā tam ir precedents. Piemēram, CPL 250.70 pants paredz uzlikt naudas sodu EUR 140 000 apmērā lietās par konkurences tiesību pārkāpumiem, ja procesa dalībnieks neiesniedz tiesas prasītos pierādījumus.

Vēl viens šķērslis zaudējumu atlīdzības pieprasīšanai ir likumā noteiktā ārkārtīgi zemā atlīdzināmo izdevumu summa advokāta palīdzības samaksai, kas tiek atlīdzināta pusei, kuras labā taisīts spriedums IĻT lietās. Saskaņā ar CPL 44. panta d) apakšpunktu parastās IĻP pārkāpuma lietās izdevumi ir atlīdzināmi tikai EUR 2850 apmērā, lai gan faktiskās advokāta palīdzības izmaksas var sasniegt desmitiem (vai pat simtiem) tūkstošu eiro. 76,92 % respondentu norādīja, ka šādi likumā noteiktie ierobežojumi ir nesamērīgi un neatbilstoši, turklāt neviens respondents neuzskatīja, ka šādi izdevumu ierobežojumi ir saglabājami vai paaugstināmi. Toties 69,23 % respondentu uzsvēra, ka lietā zaudējušajai pusei jāsedz visas izmaksas, kas faktiski radušās pusei, kuras labā taisīts spriedums. 30,77 % ierosināja dubultot vai trīskāršot atlīdzināmos izdevumus advokāta palīdzības samaksai tīša IĻP pārkāpuma gadījumā. 15,38 % piedāvāja citus risinājumus, piemēram, piesaistīt summu, ko sastāda atlīdzināmie izdevumi advokāta palīdzības samaksai, pieprasīto/atgūto zaudējumu summai, ieviest ierobežojuma kategorijas pēc lietas veida un atlīdzināt profesionālo patentpilnvarnieku palīdzības izmaksas (kas šobrīd netiek atlīdzinātas vispār).

Respondentiem arī tika lūgts norādīt citus aspektus, kas būtu jāuzlabo IĻT piemērošanas regulējumā. Respondenti vērsa uzmanību uz problēmām tiesas sprieduma vai lēmuma izpildes kārtībā, ko izraisa tiesu izpildītāju neskaidrās un ierobežotās pilnvaras, tostarp pielaidīgās sankcijas saistību neizpildes gadījumā. Tāpat respondenti minēja nepieciešamību nodrošināt vienkāršāku un ātrāku procesuālo pamatu vismaz noteiktu kategoriju lietām (piemēram, preču zīmes reģistrācijas atcelšanu faktiskas neizmantošanas dēļ) un iespēju Apelācijas padomes lēmumu tieši pārsūdzēt tiesā.

Domēna nosaukuma strīdu izšķiršana

Lai kontrolētu negodīgu un ļaunprātīgu domēna nosaukumu reģistrāciju, Latvijai jāievieš prakse strīdus, kas saistīti ar augstākā līmeņa domēna ".lv" lietošanu, izskatīt šķīrējtiesā. Šobrīd Latvija ir viena no ļoti nedaudzajām valstīm, kas tiesību subjektiem piedāvā vienīgi tiesas ceļā celt prasību pret personām, kas

reģistrē domēna nosaukumus ar negodprātīgu nolūku.⁶ Domēna nosaukumi ir ļoti svarīgi uzņēmumu identifikācijai. Tomēr, ievērojot Piešķirto nosaukumu un numuru Interneta korporācijas (ICANN) pieņemto procedūru, domēna nosaukumu reģistrācija notiek rindas kārtībā. Domēni tiek reģistrēti par zemu samaksu un ļoti ātri. Tas noved pie nelikumīgas kibertelpas aizņemšanas (*cybersquatting*), kad ar negodprātīgu nolūku tiek reģistrēti domēni, kas ir identiski vai maldinoši līdzīgi citām preču zīmēm, uzņēmumu nosaukumiem vai personvārdiem. Šādas rīcības mērķi var būt turpmāka domēna pārdošana preču zīmes īpašniekam, pikšķerēšana vai citu noziedzīgu shēmu īstenošana, kā arī konkurējošā uzņēmuma darbības traucēšana.

Atzīstot šo risku, ICANN 1999. gadā pieņēma Vienoto domēna nosaukumu strīdu izšķiršanas politiku⁷ jeb UDRP, kas prasa domēna nosaukumu strīdus par vispārīgajiem augstākā līmeņa domēniem (piemēram, .com, .biz, .org) izskatīt ICANN apstiprinātos šķīrējtiesas centros. Pasaulē ir seši šādi centri, un katru gadu tajos tiek izskatīts apmēram 5000-7000 lietu. UDRP procesā par samērīgu samaksu lietas izskatīšanas rezultāts tiek panākts 2-3 mēnešu laikā pēc sūdzības iesniegšanas. Domēnu reģistriem ir jāsadarbības UDRP procesa ietvaros un nekavējoties jāizpilda tajā pieņemtie lēmumi (par domēna nodošanu vai atcelšanu).

ICANN valsts koda augstākā līmeņa domēnu (piemēram, .lv, .ee, .lt, .eu) pārvaldību katrā valstī atstāja pilnvarnieka pārziņā. 1999. gadā Pasaules Intelektuālā īpašuma organizācija (ANO aģentūra) publicēja Labākās prakses ziņojumu,⁸ kurā tika ieteikta strīdu izšķiršana šķīrējtiesā, un vairāk nekā 80 % Eiropas valstu šo ieteikumu arī ir īstenojušas. Latvija ir viena no nieka piecām Eiropas valstīm, kurā strīdus par domēniem var izšķirt tikai tiesā. No valstīm, kuras arī nenodrošina alternatīvu strīdu izšķiršanu, Vācija piedāvā stingru strīdu izšķiršanas procedūru savā domēnu reģistrā. Latvijā šādas iespējas netiek paredzētas. Ja nelikumīgs kibertelpas aizņēmējs nolūko domēnu ".lv", attiecīgajam preču zīmes, uzņēmuma nosaukuma vai personvārda īpašniekam nav citas alternatīvas, kā vien celt prasību civilprocesa kārtībā. Tā vietā, lai samaksātu dažus tūkstošus eiro un trīs mēnešu laikā panāktu soda uzlikšanu, lietas dalībnieks ir spiests piecus vai sešus gadus pavadīt tiesā uz sava rēķina. Tāpēc arī lielākā daļa strīdu par domēnu ".lv" beidzas ar izlīgumu, kas būtībā ir izspiešanas forma.

Šķīrējtiesa ir vispārārtzīta kā efektīva, nedārga un taisnīga alternatīva. Nav nepieciešams izgudrot riteni no jauna: septiņas ES valstis (Zviedrija, Nīderlande, Spānija, Īrija, Kipra, Rumānija un Polija) un domēns ".eu" savus domēna

⁶ https://www.wipo.int/amc/en/domains/cctld_db/

⁷ <https://www.icann.org/resources/pages/help/dndr/udrp-en>

⁸ <https://www.wipo.int/amc/en/domains/bestpractices/bestpractices.html>

strīdus uztic WIPO domēna nosaukumu centram, kas jau piedāvā šķīrējtiesas pakalpojumus vairāk nekā 80 valstīs visā pasaulē. Valstij tas neko papildus neizmaksā, un nav arī jāgroza tiesību akti. Izmaksas par WIPO centra pakalpojumu izmantošanu sedz strīdā iesaistītās puses. Domēna nosaukuma reģistrācija ir tiesības uz līguma pamata, kas ir reģistrācijas līgums starp reģistrētāju (NIC.LV) un reģistrantu. Tāpēc šķīrējtiesas procesa īstenošanai nepieciešami vien attiecīgi reģistrācijas līguma grozījumi. Puses, kas vēlas vērsties tiesā, protams, var turpināt to darīt.

Teorētiski domēna ".lv" reģistrācijas līguma grozīšanai būtu jābūt viegli izdarāmai. Latvijas valsts domēna nosaukuma pārvaldība ir uzticēta nacionālajam reģistrētājam NIC.LV. Tomēr viss nav tik vienkārši. Atšķirībā no pārraudzības mehānismiem, kas Lgaunijā un daudzās citās valstīs ieviesti domēnu reģistru uzraudzībai, NIC.LV nav pakļauts nevienai pārraudzības iestādei. Nomināli tas ietilpst Latvijas Universitātē, bet FICIL nav informācijas par to, kāds ir universitātes, valdības vai nozares uzdevums tā pārvaldībā. Latvijas valdība ir norādījusi, ka tās mērķis ir piedāvāt pārredzamu, taisnīgu un paredzamu uzņēmējdarbības vidi. FICIL aicina valdību uzsākt dialogu ar NIC.LV reģistru, lai strīdu izšķiršana par domēna nosaukumiem Latvijā kļūtu ātrāka, izdevīgāka un taisnīgāka.

Autortiesību likuma grozījumi un Digitālā vienotā tirgus direktīvas transponēšana

Latvijas Autortiesību likums paredz nepamatoti plašas autora personiskās tiesības, kas neadekvāti apgrūtina ar autortiesībām aizsargātā darba lietotāju, kā arī rada šaubas par to līgumu derīgumu un izpildi, saskaņā ar kuriem šīs tiesības tiek nodotas vai no tām atsakās. Papildus autoru aizsardzībai, kas noteikta Bernes Konvencijā par literatūras un mākslas darbu aizsardzību, Latvijas Autortiesību likumā pievienotas vēl divas tiesības (tiesības uz izziņošanu un tiesības uz atsaukšanu), kā arī nepamatoti paplašinātas tiesības uz darbu neaizskaramību un tiesības tikt norādītam kā autoram

visās darba kopijās. Šīs tiesības būtu jāizvērtē atkārtoti, ņemot vērā, cik daudzveidīgi darbi tiek izmantoti, jo īpaši IKT nozarē, kur darbus parasti rada vairāki autori.

Nacionālās industriālās politikas pamatnostādņēs 2021.-2027. gadam IKT joma ir norādīta kā viens no galvenajiem specializācijas virzieniem. Pamatnostādņu mērķis ir nodrošināt spēcīgu ekonomisko izaugsmi un divkāršot eksporta apjomu nākamajos septiņos gados. Tomēr pašreizējais autortiesību regulējums negatīvi ietekmē Latvijas konkurētspēju, jo ar autortiesībām aizsargāto darbu lietotāji Latvijā atrodas nelabvēlīgākā stāvoklī, salīdzinot ar lietotājiem citās ES valstīs, kas nav paplašinājušas regulējumu, pārsniedzot ES tiesību aktos vai Bernes Konvencijā prasīto. Lai šo situāciju uzlabotu un nodrošinātu labāku un paredzamāku uzņēmējdarbības vidi, nepieciešams pamatoti sašaurināt autoru tiesību apmēru, vienlaikus saglabājot Bernes Konvencijā un citos starptautiskajos tiesību aktos paredzēto. FICIL ierosinātie Autortiesību likuma grozījumi norādīti 1. pielikumā.

Lai nepieļautu, ka uzņēmumiem tiek noteikts pārmērīgs administratīvais slogs, steidzami jāpārskata Digitālā vienotā tirgus direktīvas 2019/790 (DSM) transponēšana. Kultūras ministrija ierosina ieviest papildu atlīdzības prasību darba devēja uzdevumā radītu darbu autoriem. FICIL uzskata, ka to vajadzētu pārskatīt. Nav pamatoti (un pārsniedz DSM prasības) pieprasīt visiem uzņēmumiem, lai tie visiem autoriem (darbiniekiem) katru gadu sniegtu visaptverošu informāciju par viņu darbu izmantošanu, uzņēmuma peļņu un papildu atlīdzību autora dēļ. Ņemot vērā, ka DSM direktīva paredz autoriem tiesības savu darbu atsaukt, ja tas netiek izmantots, pašreizējās neierobežotās personiskās tiesības uz darba atsaukšanu būtu jāsvīturo no Latvijas Autortiesību likuma.

1. pielikums. FICIL ierosinātie Autortiesību likuma grozījumi

Esošā redakcija	FICIL priekšlikums
<p><i>12.pants. Darba devēja uzdevumā radīta darba autors</i></p> <p>(1) Ja autors, būdams darba attiecībās ar darba devēju, ir radījis darbu, pildot darba pienākumus, personiskās un mantiskās tiesības uz šo darbu pieder autoram, izņemot šā panta otrajā daļā noteikto gadījumu. Autora mantiskās tiesības atbilstoši līgumam var nodot darba devējam.</p> <p>(2) Ja datorprogrammu izstrādājis darbinieks, pildot darba uzdevumu, visas šādā veidā radītās datorprogrammas autora mantiskās tiesības pieder darba devējam, ja vien līgumā nav paredzēts citādi.</p>	<p><i>12.pants. Darba devēja uzdevumā radīta darba autors</i></p> <p>(1) Ja autors, būdams darba attiecībās ar darba devēju un pildot darba pienākumus vai uzdevumus, ir radījis darbu, mantiskās tiesības uz šo darbu pieder darba devējam, ja vien līgumā nav paredzēts citādi.</p>
<p><i>13.pants. Autora līgums par pasūtītu darbu</i></p> <p>(1) Ja noslēgts autora līgums par pasūtītu darbu, autoram jāizpilda viņam pasūtītais darbs saskaņā ar līguma noteikumiem un jānodod tas pasūtītājam izmantošanai līgumā noteiktajā termiņā un norādītajā kārtībā.</p>	<p><i>13.pants. Līgums par pasūtītu darbu</i></p> <p>(1) Ja noslēgts līgums par darba radīšanu, autoram jānodrošina viņam pasūtītā darba radīšana saskaņā ar līguma noteikumiem un jānodod tas pasūtītājam izmantošanai līgumā noteiktajā termiņā un norādītajā kārtībā. Ja līgums par darba radīšanu noslēgts ar juridisku personu, tad juridiskā persona nodrošina līguma noteikumiem atbilstošu darba izmantošanas tiesību saņemšanu no darba autoriem.</p>
<p><i>14.pants. Autora personiskās tiesības</i></p> <p>(1) Darba autoram ir neatsavināmas autora personiskās tiesības uz:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) autorību – tiesības tikt atzītam par autoru; 2) izlemšanu, vai darbs tiks izziņots un kad tas tiks izziņots; 3) darba atsaukšanu – tiesības pieprasīt, lai darba izmantošana tiek pārtraukta, ar noteikumu, ka autors sedz zaudējumus, kas pārtraukšanas dēļ radušies izmantotājam; 4) vārdu – tiesības pieprasīt, lai viņa vārds būtu pienācīgi norādīts visās kopijās un jebkurā ar viņa darbu saistītā publiskā pasākumā, vai pieprasīt pseidonīma lietošanu vai anonimitāti; 5) darba neaizskaramību – tiesības atļaut vai aizliegt izdarīt jebkādas pārveidojumus, grozījumus un papildinājumus gan pašā darbā, gan tā nosaukumā; 6) pretdarbību (arī uz viopusēju atkāpšanos no līguma, neatlīdzinot zaudējumus) jebkurai sava darba izkropļošanai, sagrozīšanai vai citādaī pārveidošanai, kā arī tādai autora tiesību aizskaršanai, kas var kaitēt autora godam vai cieņai. <p>(2) Neviena no šā panta pirmajā daļā minētajām tiesībām autora dzīves laikā nevar pāriet citai personai.</p>	<p><i>14.pants. Autora personiskās tiesības</i></p> <p>(1) Darba autoram ir neatsavināmas autora personiskās tiesības:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) autorību – tiesības tikt atzītam par autoru; 2) vārdu – tiesības pieprasīt, lai viņa vārds vai pseidonīms būtu pienācīgi norādīts visās kopijās un jebkurā ar viņa darbu saistītā publiskā pasākumā, ciktāl tas nav nesamērīgi apgrūtināši attiecīgā darba izmantošanas veida dēļ, vai pieprasīt anonimitāti; 3) pretdarbību – tiesības iebilst pret sava darba izkropļošanu, sagrozīšanu, citādu pārveidošanu vai autora tiesību aizskaršanu, kas var kaitēt autora cieņai, godam vai reputācijai. <p>(2) Neviena no šā panta pirmajā daļā minētajām tiesībām autora dzīves laikā nevar pāriet citai personai, bet autors var vienoties ar darba izmantotāju par viņa personisko tiesību īstenošanas veidu un apjomu vai arī atteikšanos tās izmantot.</p>
<p><i>16.pants. Autora tiesību pāreja</i></p> <p>(1) Autora mantiniekiem pāriet tiesības izziņot un izmantot darbu un saņemt atlīdzību par atļauju izmantot darbu, kā arī par darba izmantošanu. Autora mantiniekiem ir tiesības aizsargāt autora personiskās tiesības.</p> <p>(2) Citiem autora tiesību pārņēmējiem (arī juridiskajām personām) var pāriet tikai šā likuma 15.panta pirmajā, otrajā un trešajā daļā noteiktās tiesības.</p>	<p><i>16.pants. Autora tiesību pāreja</i></p> <p>(1) Autora mantiniekiem pāriet tiesības izmantot darbu un saņemt atlīdzību par atļauju izmantot darbu, kā arī par darba izmantošanu. Autora mantiniekiem ir tiesības aizsargāt autora personiskās tiesības, ievērojot šī likuma 14. panta otrās daļas noteikumus.</p> <p>(2) Citiem autora tiesību pārņēmējiem (arī juridiskajām personām) var pāriet tikai autora mantiskās tiesības. Ja citai personai tiek nodotas izņēmuma tiesības izmantot darbu jebkādos vai noteiktos veidos, tad šai personai ir tiesības aizsargāt nodotās tiesības, tai skaitā, aizliedzot trešajām personām izmantot darbu attiecīgajos veidos, tiesības saņemt atlīdzību par darba izmantošanu, kā arī tiesības nodot darbu citiem izmantotājiem.</p>

Nostāja Nr. 9

Ārvalstu investoru padomes Latvijā nostāja attiecībā uz intelektuālā īpašuma tiesību veicināšanu un aizsardzību

FICIL ir nevalstiska organizācija, kas apvieno 38 lielākos ārvalstu uzņēmumus no dažādām nozarēm, 10 ārējās tirdzniecības palātas, Francijas ārējās tirdzniecības konsultantus un Rīgas Ekonomikas augstskolu (SSE Rīga). FICIL misija ir uzlabot Latvijas uzņēmējdarbības vidi un konkurētspēju ārvalstu investīciju piesaistē, izmantojot tās biedru pieredzi un zināšanas, lai sniegtu rekomendācijas valdībai

www.ficil.lv